

ITSEHOITOLÄÄKKEIDEN KAUPAN VAPAUTTAMINEN

Kommentti ETLAn tutkimuksesta

Päivittäistavarakauppa ry:n järjestämä kuulemistilaisuus

Helsinki 16.2.2010

Reijo Mankinen ja Olavi Rantala ovat julkaisseet ETLAn keskusteluaiheita –sarjassa (No. 1204) Päivittäistavarakauppa ry:n rahoittaman tutkimuksen ”*Itsehoitolääkkeiden kaupan vapauttamisen merkitys kuluttajille ja kaupalle*”. Tutkimuksessa selvitetään Pohjoismaissa ja eräissä muissa maissa toteutettuja lääkemarkkinoiden sääntelyn uudistuksia, joilla ainakin tietynlaisten itsehoitolääkkeiden vähittäisjakelu on mahdollistettu myös apteekkilaitoksen ulkopuolella, erityisesti päivittäistavarakaupassa. Tutkimus antaa hyödyllisen panoksen itsehoitolääkkeiden vähittäisjakelun vapauttamisesta meilläkin virinneeseen keskusteluun.

Itsehoitolääkkeiden jakelun laajentamisen todetaan tutkimuksessa johtaneen lääketurvallisuuden heikkenemättä tai lääkkeiden väärinkäytön lisääntymättä ao. lääkkeiden hintatason laskuun. Vastaavan uudistuksen toteuttaminen Suomessa johtaisi ilmeisesti samantyyppisiin seuraamuksiin. Tähän viittaavat myös nikotiinivalmisteiden vähittäisjakelun laajentamisesta maassamme jo saadut kokemukset.

Tutkimuksen mukaan itsehoitolääkkeiden hintataso saattaisi päivittäistavarakaupassa laskea jopa 30 %, mihin myös apteekit osittain vastaisivat omilla hinnanalennuksillaan. Kuluttajista hinnanalennuksista hyötyisivät eniten pienituloiset, iäkkäät ja Pohjois-Suomessa asuvat, koska itsehoitolääkkeiden kulutus suhteessa tuloihin on näissä ryhmissä suurempi kuin muissa.

Tutkimuksessa esitettyä arviota itsehoitolääkkeiden hintatason laskusta vähittäisjakelun laajentamisen sallimisen seurauksena voidaan pitää perusteltuna. Tässä vaiheessa ei kuitenkaan ole varmaa, että päivittäistavarakauppa tulisi hoitamaan itsehoitolääkkeiden vähittäisjakelun entisillä henkilöstövoimavaroillaan. Päivittäistavarakaupan saattaa olla perusteltua tai myös uuden sääntelyn vuoksi välttämätöntä palkata itsehoitolääkkeiden myyntiin erikoistunutta työvoimaa. Myös apteekit sopeuttaisivat todennäköisesti omia henkilöstöresurssejaan, jos niiden liikevaihto uudistuksen seurauksena laskisi (mikä on todennäköistä, jos samalla ei toteutettaisi muita apteekkien toimintaan liittyviä uudistuksia). Tuottavuus- ja kannattavuusvaikutukset päivittäistavarakaupassa ja apteekeissa saattaisivat näin jäädä vähemmän jyrkiksi kuin tutkimuksessa oletetaan.

Eryteisesti haja-asutusalueiden apteekkien taloudellisen aseman ja tätä kautta koko haja-asutusalueiden lääkejakelun on esitetty vaarantuvan, jos itsehoitolääkkeiden vähittäisjakelu sallitaan apteekkilaitoksen ulkopuolella. Juuri tällaisilla alueilla kuluttajat kuitenkin hyötyisivät vähittäisjakelun laajentamisesta erityisen paljon, koska lääkkeiden noutomatkat lyhenisivät. Tutkimuksessa kiinnitetään perustellusti huomiota siihen, että haja-asutusalueiden apteekkien asemaan voitaisiin vaikuttaa uudistuksen yhteydessä monin tavoin. Apteekkimaksun ohella voitaisiin esimerkiksi puuttua lääketaksaan tai lieventää taikka suorastaan poistaa apteekkien muuta toimintaa rajoittavaa sääntelyä. Jos muut toimijat voisivat ottaa hoitaakseen apteekkien perinteisiä tehtäviä, apteekkienkin tulisi voida ottaa hoitaakseen muiden toimijoiden perinteisiä tehtäviä.

Kilpailuvirasto on kannattanut nikotiinivalmisteiden vähittäisjakelun sallimista myös apteekkien ulkopuolella ja pitänyt ainakin lähtökohtaisesti mahdollisena myös muiden itsehoitolääkkeiden vähittäisjakelun vastaavaa laajentamista. Jos nikotiinivalmisteiden vähittäisjakelua on katsottu

voitavan – kokemusten mukaan ilmeisen perustellusti – laajentaa päivittäistavarakauppaan ja huoltamoille, ei ole mitään syytä epäillä, etteikö myös muiden itsehoitovalmisteiden osalta voitaisi menetellä samoin.

Itsehoitolääkkeiden vähittäisjakelun salliminen apteekkien ulkopuolella ei todennäköisesti vaarantaisi lääkejakelujärjestelmän kokonaistoimivuutta. Uudistuksen vaikutukset tulisivat kuitenkin todennäköisesti ulottumaan apteekkien ja päivittäistavarakaupan ohella myös lääkkeiden valmistukseen ja tukkujakeluun sekä lääkkeiden hintasääntelyyn. Uudistus saattaisi näin antaa aiheen toteuttaa myös eräitä muita sitä tukevia lainsäädännöllisiä tai elinkeinonharjoittajien toimintaan liittyviä uudistuksia. Esimerkiksi lääkkeiden tukkukaupan yksikanavajakelu saattaisi tulla tällaisen reformin seurauksena uudelleen arvioitavaksi.

Kilpailuvirasto on useassa yhteydessä tuonut esille tarpeen arvioida koko lääkemarkkinoiden sääntelyjärjestelmä uudelleen. Itsehoitolääkkeiden vähittäisjakelun uudistaminen on yksi keskeisistä osa-alueista tällaisessa uudelleenarvioinnissa. Kilpailuvirasto pitääkin tärkeänä, että keskustelua itsehoitolääkkeiden vähittäisjakelun uudistamisesta myös Suomessa jatketaan.